

Veeloomataudide tõrje eeskiri (seireprogrammid ja taudivabadus)

Olga Piirik
Peaspetsialist
Loomatervishoiubüroo
Veterinaar- ja Toiduamet

Mitte-eksootilised veeloomataudid (esinevad Euroopas) ja nendele vastuvõtlikud liigid (kalad)

- “Veeloomataudide tõrje eeskiri” Lisa 1:
- **Viiruslik hemorraagiline septitseemia (VHS)**
- Heeringas (*Clupea spp.*), siig (*Coregonus sp.*), harilik haug (*Esox lucius*), kilttursk (*Gadus aeglefinus*), Vaikse ookeani tursk (*G. morhua*), tursk (*G. morhua*), idalõhe (*Oncorhynchus spp.*), vikerforell (*O. mykiss*), luts (*Onos mustelus*), jõeforell (*Salmo trutta*), harilik kammeljas (*Scophthalmus maximus*) ja harjus (*Thymallus thymallus*)
- **Kalade vereloomeorganite infektsioosne nekroos (IHN)**
- Keta (*Oncorhynchus keta*), kisutš (*O. kisutch*), sima e masu (*O. masou*), vikerforell e teraspea-forell (*O. mykiss*), nerka (*O. nerka*), gorbuuša (*O. rhodurus*) tšavõõtša (*O. tshawytscha*) ja Atlandi lõhe (*Salmo salar*)
- **Karpkalade herpesviirus (KHV)**
- Harilik karpkala ja sasaan (*Cyprinus carpio*)
- **Lõhilaste infektsioosne aneemia (ISA)**
- Vikerforell (*Oncorhynchus mykiss*), Atlandi lõhe (*Salmo salar*) ning jõe- ja meriforell (*Salmo trutta*)

Veeloomataudid ja neile vastuvõtlikud veeloomaliigid

I. Mitte-eksootilised veeloomataudid

	VEELOOMATAUD	VEELOOMATAUDILE VASTUVÕTLIKUD LIIGID ¹
KALAD	Viiruslik hemorraagiline septitseemia (VHS)	Heeringas (<i>Clupea spp.</i>), siig (<i>Coregonus sp.</i>), harilik haug (<i>Esox lucius</i>), kilttursk (<i>Gadus aeglefinus</i>), Vaikse ookeani tursk (<i>G. morhua</i>), tursk (<i>G. morhua</i>), idalõhe (<i>Oncorhynchus spp.</i>), vikerforell (<i>O. mykiss</i>), luts (<i>Onos mustelus</i>), jõeforell (<i>Salmo trutta</i>), harilik kammeljas (<i>Scophthalmus maximus</i>) ja harjus (<i>Thymallus thymallus</i>)
	Kalade vereloomeorganite infektsioosne nekroos (IHN)	Keta (<i>Oncorhynchus keta</i>), kisutš (<i>O. kisutch</i>), sima e masu (<i>O. masou</i>), vikerforell e teraspea-forell (<i>O. mykiss</i>), nerka (<i>O. nerka</i>), gorbuuša (<i>O. rhodurus</i>) tšavõõtša (<i>O. tshawytscha</i>) ja Atlandi lõhe (<i>Salmo salar</i>)
	Karpkalade herpesviirus (KHV)	Harilik karpkala ja sasaan (<i>Cyprinus carpio</i>)
	Lõhilaste infektsioosne aneemia (ISA)	Vikerforell (<i>Oncorhynchus mykiss</i>), Atlandi lõhe (<i>Salmo salar</i>) ning jõe- ja meriforell (<i>Salmo trutta</i>)
MOLLUSKID	<i>Marteilia refringens</i> 'i nakkus	Austrid (<i>Ostrea angasi</i> , <i>O. chilensis</i> , <i>O. edulis</i> , <i>O. puelchana</i>), rannakarplased (<i>Mytilus edulis</i> ja <i>M. galloprovincialis</i>)
	<i>Bonamia ostreae</i> nakkus	Austrid (<i>Ostrea angasi</i> , <i>O. chilensis</i> , <i>O. conchaphila</i> , <i>O. denselammellosa</i> , <i>O. edulis</i> ja <i>O. puelchana</i>)
KOORIK-LOOMAD	Viiruslik valgelaikus	Kõik seltsi Decapoda kuuluvad koorikloomad

II. Eksootilised veeloomataudid

	VEELOOMATAUD	VEELOOMATAUDILE VASTUVÕTLIKUD LIIGID ¹
KALAD	Episootiline vereloome nekroos	Vikerforell (<i>Oncorhynchus mykiss</i>) ja ahven (<i>Perca fluviatilis</i>)
	Episootiline haavandiline sündroom (mükootiline granulomatoos)	Genera: <i>Catla</i> , <i>Channa</i> , <i>Labeo</i> , <i>Mastacembelus</i> , <i>Mugil</i> , <i>Puntius</i> ja <i>Trichogaster</i>
MOLLUSKID	<i>Bonamia exitiosa</i> ' nakkus	Austrid (<i>Ostrea chilensis</i> ja <i>Ostrea angasi</i>)
	<i>Perkinsus marinus</i> 'e nakkus	<i>Crassostrea gigas</i> ja <i>C. virginica</i>
	<i>Microcytos mackini</i> ' nakkus	<i>Crassostrea gigas</i> , <i>C. virginica</i> , <i>Ostrea conchaphila</i> ja <i>O. edulis</i>
KOORIK-LOOMAD	<i>Taura</i> sündroom	Viburhännaklased (<i>Penaeus setiferus</i> , <i>P. stylirostris</i> ja <i>P. vannamei</i>)
	<i>Yellowhead</i> 'i taud	Viburhännaklased (<i>Penaeus aztecus</i> , <i>P. duorarum</i> , <i>P. japonicus</i> , <i>P. monodon</i> , <i>P. setiferus</i> , <i>P. stylirostris</i> ja <i>P. vannamei</i>)

¹ Vastuvõtlik on veeloomaliik, kelle nakatumine asjakohase veeloomataudi tekitajaga on tõestatud looduslike juhtudega või katselise nakatamisega looduslikes tingimustes.

§ 3. Seire- ja likvideerimisprogramm

- Eesti või Eestis asuva sellise vesiviljelustsooni või -piirkonna, kus teadaolevalt ei esine lisas 1 nimetatud mitte-eksootilist veeloomataudi, **taudialase staatuse kindlaksmääramiseks** võib koostada tõrjeprogrammi asjaomase veeloomataudi esinevuse uurimiseks (***seireprogramm***).
- (2) Eesti või Eestis asuva sellise vesiviljelustsooni või -piirkonna kohta, kus on teada vähemalt ühe lisas 1 nimetatud mitte-eksootilise veeloomataudi esinemine, võib koostada tõrjeprogrammi selle **veeloomataudi tõrjeks** (***likvideerimisprogramm***).
- (3) Seire- ja likvideerimisprogramm sisaldab vähemalt Lisas 2 toodud andmeid.

Seire- ja likvideerimisprogrammis kajastatakse vähemalt järgmised andmed:

- 1) veeloomataudi alase epidemioloogilise olukorra kirjeldus enne programmi kehtestamise alguskuupäeva;
- 2) programmi kestus ja oodatav tulemus;
- 3) selle geograafilise piirkonna kirjeldus ja piirid, kus programmi rakendatakse;
- 4) programmi hinnanguline maksumus ja eeldatava kasu analüüs.

§ 5. Taudivaba vesiviljelustsoon või -piirkond

- (1) Vesiviljelustsoon või -piirkond, millele soovitakse taudivaba staatust lisas 1 nimetatud mitte-eksootilise veeloomataudi suhtes, peab vastama vähemalt ühele järgmistest nõuetest:
 - 1) vesiviljelustsoonis või -piirkonnas ja selle veevarustuse vetes **ei esine ühtegi** asjakohasele veeloomataudile **vastuvõtlikku veeloomaliiki kuuluvat looma**;
 - 2) asjakohase veeloomataudi **tekitaja ei ole suuteline** selles vesiviljelustsoonis või -piirkonnas ega selle veevarustuse **vetes ellu jääma**;
 - 3) vesiviljelustsoonis või -piirkonnas, kus viimase kümme aasta jooksul on esinenud asjakohase veeloomataudi kliinilisi tunnuseid või kus selle veeloomataudi epidemioloogiline olukord ei ole olnud teada, **ei ole vähemalt kahe aasta jooksul vesiviljelustsooni või -piirkonna kasvanduses tehtud suunatud seire tulemusena leitud selle veeloomataudi tekitajat.**

§ 6. Vesiviljelustsoonile või -piirkonna taudivaba staatus

- (1) Vesiviljelustsoonile või -piirkonnale lisas 1 nimetatud mitte-eksootilise taudi suhtes taudivaba staatuse saamiseks esitab **loomapidaja**, kelle kasvandus asub selles vesiviljelustsoonis või -piirkonnas, **kirjaliku taotluse Veterinaar- ja Toiduametile**.
- (2) Veterinaar- ja Toiduamet kontrollib vesiviljelustsoonile ja -piirkonnale ning seal asuva kasvanduse vastavust § 5 lõikes 1 sätestatud nõuetele ning teeb Euroopa Komisjonile ettepaneku tunnistada asjakohane vesiviljelustsoon või -piirkond taudivabaks.
- (3) Kui vesiviljelustsoon või -piirkond, mida tahetakse taudivabaks tunnistada, on § 5 lõikes 1 sätestatud nõuete kohane ja moodustab alla 75% Eesti territooriumist, antakse talle taudivaba staatus nõukogu direktiivi 2006/88/EÜ, vesiviljelusloomade ja vesiviljelustoodete loomatervishoiunõuete ning teatavate veeloomadel esinevate taudide ennetamise ja tõrje kohta (ELT L 328, 24.11.2006, lk 14–56), artikli 50 kohaselt.
- (4) Veterinaar- ja Toiduamet väljastab loomapidajale lisas 1 nimetatud mitte-eksootilise veeloomataudi suhtes taudivaba staatusega vesiviljelustsoonile ja -piirkonnale kohta sellesisulise teatise 120 päeva jooksul lõikes 1 nimetatud taotluse saamisest arvates. Veterinaar- ja Toiduamet avalikustab oma veebilehel taudivaba staatusega vesiviljelustsoonide ja -piirkondade loetelu lisas 1 nimetatud veeloomataudide kaupa.

§ 7. Riigi taudivaba staatus

- (1) Lisas 1 nimetatud mitte-eksootilise veeloomataudi suhtes taudivaba riigina nõukogu direktiivi 2006/88/EÜ, vesiviljelusloomade ja vesiviljelustoodete loomatervishoiunõuete ning teatavate veeloomadel esinevate taudide ennetamise ja tõrje kohta, tähenduses käsitatakse riiki, mis vastab vähemalt ühele järgmistest nõuetest:
 - 1) riigi vetes ei esine asjakohasele veeloomataudile vastuvõtliku liigi veeloomi;
 - 2) asjakohase veeloomataudi tekitaja ei ole suuteline riigi kliima oludes ellu jääma;
 - 3) kui riigis on viimase kümme aasta jooksul esinenud asjakohase veeloomataudi kliinilisi tunnuseid või kui selle veeloomataudi epidemioloogiline olukord ei ole teada selle veeloomataudi kliiniliste tunnuste ilmnemist soodustavate kliimatingimuste puudumise tõttu, ei ole riigis asuvas kasvanduses **vähemalt kahe aasta** jooksul tehtud § 13 lõike 3 kohase **suunatud seire tulemusena** selle veeloomataudi tekitajat leitud.
- (2) Eesti, üle 75% Eesti territooriumist hõlmava piirkonna või § 6 lõikes 5 nimetatud vesiviljelustsooni või piirkonna taudivabaks tunnistamiseks esitab Veterinaar- ja Toiduamet Euroopa Komisjonile andmed nõukogu direktiivi 2006/88/EÜ artikli 49 alusel. Euroopa Komisjon teeb asjakohase otsuse Veterinaar- ja Toiduameti esitatud andmete põhjal.

Suunatud seire skeem VHS/IHN-i puhul

- Euroopa Komisjoni Otsus 2001/183
- Kui kalade hulgas leidub vikerforelli, valitakse proovide võtmiseks ainult seda liiki kalu. Kui vikerforelli ei leidu, tuleb valim koostada kõikidest teistest liikidest, mis on VHSi või IHNi viirusele vastuvõtlikud.
- Üldjuhul võetakse 150 kala kaks korda aastas (300 kala aastas)
- 15+15=30 koondproovi kevadel ja sügisel (kuni 10 kala ühes koondproovis)
- Proovid tuleb võtta vähemalt kahe aasta jooksul.

Võimalik suunatud seire skeem karpkalade herpesviroosi (KHV) puhul

- Mõnes riigis kasutatakse järgmist uuringute skeemi KHV taudivabaduse saamiseks:
- Uuritakse 30 karpkala 1 kord aastas ühe karpkalakasvatuse kohta (5 kala ühe tiigi kohta)
- 2 aastat järjest
- Piirialadelt uuritakse 2 korda aastas
- Laboruuringuteks kasutatakse PCR meetodit

Vesiviljelustsooni ja -piirkonna taudialase kategooria määramine

- Veeloomataudide tõrje eeskiri § 9:
- (1) Vesiviljelustsooni või -piirkonna taudialase kategooria lisas 1 nimetatud mitte-eksootilise veeloomataudi suhtes määrab Veterinaar- ja Toiduamet, kes avalikustab nimetatud asjakohased andmed oma veebilehel. Vesiviljelustsoonid ja -piirkonnad jagunevad alates kõrgemast kategoriast madalama poole järgmiselt:
- 1) **taudivaba staatusega** vesiviljelustsoon või -piirkond (***I kategooria** vesiviljelustsoon või -piirkond*);
- 2) vesiviljelustsoon või -piirkond, kus teadaolevalt ei esine asjakohast veeloomataudi ja **rakendatakse seireprogrammi** selle veeloomataudi suhtes taudivaba staatuse taotlemiseks
- (***II kategooria** vesiviljelustsoon või -piirkond*);
- 3) vesiviljelustsoon või -piirkond, mille **staatus on määramata** ja kus ei rakendata seire- ega likvideerimisprogrammi (***III kategooria** vesiviljelustsoon või -piirkond*);
- 4) vesiviljelustsoon või -piirkond, kus esineb asjakohane veeloomataud ning kus rakendatakse **likvideerimisprogrammi** selle veeloomataudi tõrjeks ja selle veeloomataudi suhtes taudivaba staatuse taotlemiseks (***IV kategooria** vesiviljelustsoon või -piirkond*);
- 5) vesiviljelustsoon või -piirkond, **kus esineb asjakohane veeloomataud**, kuid selle tõrjeks ei rakendata likvideerimisprogrammi (***V kategooria** vesiviljelustsoon või -piirkond*).

Vesiviljelusloomade liikumine

Veeloomataudide tõrje eeskiri § 9:

- (2) Vesiviljeluslooma ja temalt pärineva loomse saaduse võib viia teise kasvandusse või molluskikasvatusalale, arvestades lähtepunkti ja sihtkoha vesiviljelustsooni või -piirkonna taudialast kategooriat järgmiselt:
 - 1) I kategooria vesiviljelustsooni või -piirkonda võib tuua vesiviljeluslooma ja temalt pärineva loomse saaduse üksnes sama kategooria vesiviljelustsoonist või -piirkonnast ning neid võib viia sealt I, II, III, IV ja V kategooria vesiviljelustsooni või -piirkonda;
 - 2) II kategooria vesiviljelustsooni või -piirkonda võib tuua vesiviljeluslooma ja temalt pärineva loomse saaduse üksnes I kategooria vesiviljelustsoonist või -piirkonnast ning neid võib viia sealt üksnes III ja V kategooria vesiviljelustsooni või -piirkonda;
 - 3) III kategooria vesiviljelustsooni või -piirkonda võib tuua vesiviljeluslooma ja temalt pärineva loomse saaduse üksnes I, II ja III kategooria vesiviljelustsoonist või -piirkonnast ning neid võib viia sealt üksnes III ja V kategooria vesiviljelustsooni või -piirkonda;
 - 4) IV kategooria vesiviljelustsooni või -piirkonda võib tuua vesiviljeluslooma ja temalt pärineva loomse saaduse üksnes I kategooria vesiviljelustsoonist või -piirkonnast ning neid võib viia sealt üksnes V kategooria vesiviljelustsooni või -piirkonda;
 - 5) V kategooria vesiviljelustsooni või -piirkonda võib tuua vesiviljeluslooma ja temalt pärineva loomse saaduse I, II, III, IV ja V kategooria vesiviljelustsoonist või -piirkonnast ning neid võib viia sealt üksnes V kategooria vesiviljelustsooni või -piirkonda.

Direktiivi 2006/88 III LISA A-OSA

Artikli 12 kohaldamisel arvesse võetavad kalakasvatustsoonid või -piirkonnad Kasvatamiseks ja varude taastootmiseks ettenähtud vesiviljelusloomad

Kategooria	Loomatervis- hoiuvalane staatus	Loomi võib sisse tuua järgmistest kategooriatest	Loomatervise- sertifikaat (Sissetoomine)	Loomatervise- sertifikaat (Lähetamine)	Loomi võib lähetada järgmistesse kategooriatesse
I	Taudivaba (Artikkel 49 või artikkel 50)	Ainult kategooria I	Jah	Ei, kui soovitakse lähetada kategooriatesse III või V. JAH, kui soovitakse lähetada kategooriatesse I, II või IV	Kõik kategooriad
II	Seireprogramm Artikli 44 lõige 1	Ainult kategooria I	Jah	Ei	Kategooriad III ja V
III	Määramata (teadaolevalt nakatumata, kuid ei kohaldata programmi taudivaba staatuse saamiseks)	Kategooriad I, II ja III	Ei	Ei	Kategooriad III ja V
IV	Likvideerimis- programm Artikli 44 lõige 2	Ainult kategooria I	Jah	Jah	Ainult kategooria V
V	Nakatud Artikkel 39	Kõik kategooriad	Ei	Jah	Ainult kategooria V